

ROZHOVOR: Zuzana
Roithová, poslankyně
Evropského parlamentu

3

TÉMA
Urbanizace chudoby

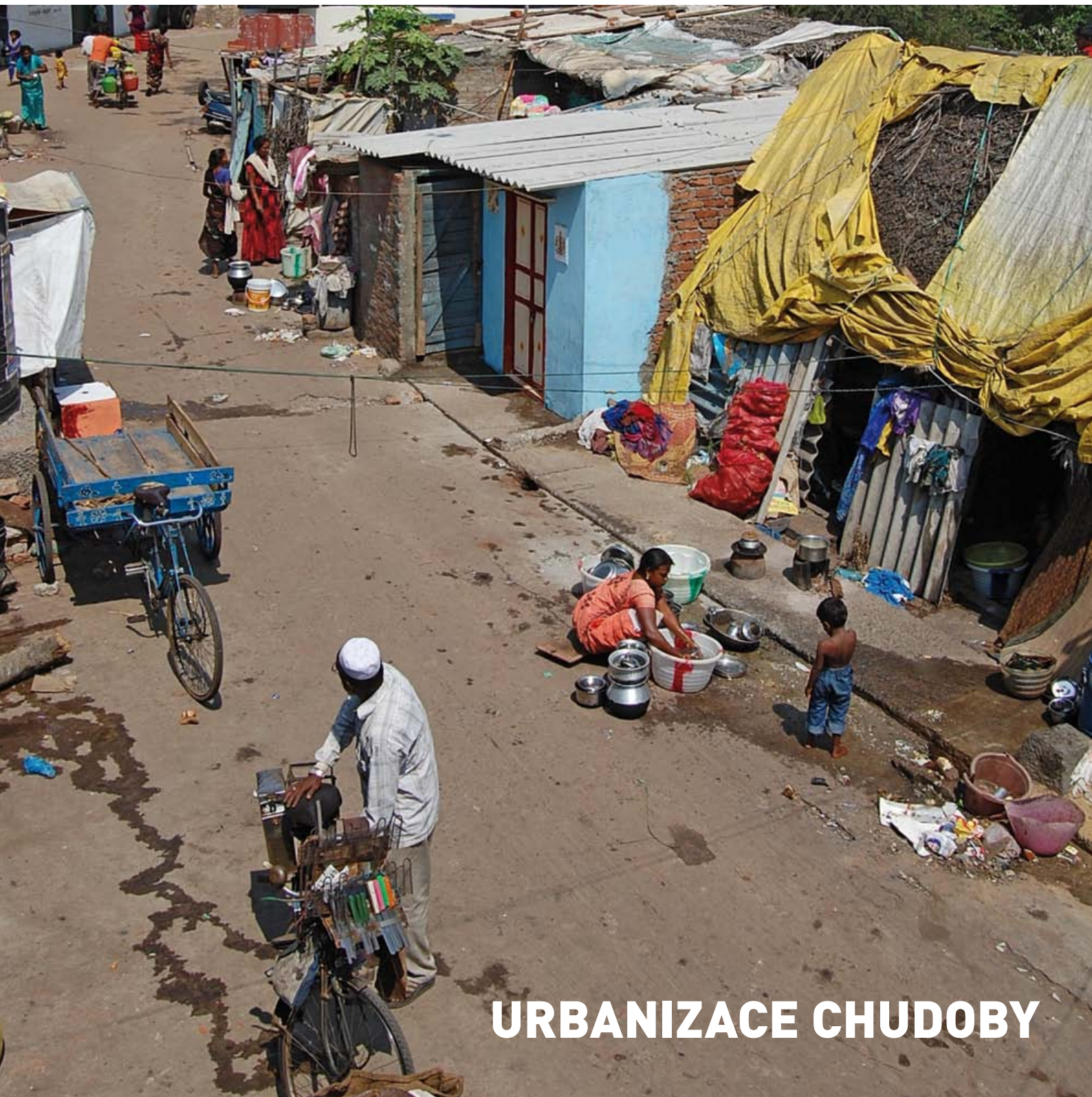
4-7

DISKUSE
Právo na práci po indicku

8-9

2010

ROZVOJOVKA 1

URBANIZACE CHUDOBY

Střípky

» Babičky se učí sebeobraně

Seniorky ze slumů v keňské metropoli Nairobi se začaly učit sebeobraně, aby se ubránily sexuální násilníkům. Osamělé starší ženy jsou totiž častými oběťmi znásilnění. V Keni platí přesvědčení, že styk se staršími lidmi je bezpečnější, protože už nejsou tolik sexuálně aktivní a riziko nákazy virem HIV se tak snižuje. Kurzy sebeobraně pro babičky zatím probíhají v pěti nairobských slumech.

» V Etiopii ušili šaty z kondomů

Etiopské hlavní město Addis Abeba zažilo netradiční módní přehlídku. Místní návrháři totiž ke klasickým šatům „návdavkem“ vytvořili také deset modelů ušitých pouze z prezervativů. Na kondomové šaty se spotřebovalo deset tisíc kusů pánské ochrany nejrůznějších barev a tvarů. Designéři tak chtěli oslovit zejména mladou generaci Etiopanů a vybidnout ji k používání kondomů kvůli prevenci HIV/AIDS.

» AIDS zabíjí hlavně mladé ženy

Nejčastější příčinou předčasně smrti mladých žen v plodném věku je HIV/AIDS, uvádí nejnovější statistika OSN. Jedním z důvodů alarmujícího stavu je to, že dvě třetiny žen na světě nepodstupují sexuální styk zcela dobrovolně. Poměr mužů a žen nakažených HIV/AIDS je v subsaharské Africe 40:60. OSN nyní zahájila pětiletý akční plán, který má mladé ženy před šířením nemoci ochránit.

text Kaleidoskop

KATEŘINA
GABRIELOVÁ

Člověk v tísni

foto Kaleidoskop

LENKA
SOBOTOVÁ

foto titulní strana:

LENKA
SOBOTOVÁ

Vědci chtějí vyrábět vakcíny s cukrem

Vědci z Oxfordské univerzity přišli na způsob, jak prodloužit použitelnost vakcín skladovaných v některých rozvojových zemích, kde teploty šplhají ke čtyřicítce a chladicí zařízení poháněné elektrinou je jen zbožným přáním. Řešení je překvapivě jednoduché – stačí očkovací látku smíchat s cukrem.

Vědci učinili pokus se dvěma druhy cukru – sacharózou a trehalózou. Takto upravenou vakcínu pak bylo možné skladovat až půl roku v teplotách dosahujících 45 stupňů Celsia. Při teplotě 37 stupňů očkování vydrželo dokonce rok. Kvalita látky se

podle vědců změnila jen nepatrně. Výhodou nového objevu je podle vědců hlavně to, že jde o velmi levné opatření. Podle Světové zdravotnické organizace se cena očkování zvyšuje o pětinu jen kvůli tomu, že se vakcíny dosud musely skladovat pouze v chladu. Některé typy očkování se začínají kazit už od čtyř stupňů Celsia. Vědci věří, že do pěti let se budou „vakcíny s cukrem“ vyrábět ve velkém. Očkování se tak podle nich dostane k více lidem.

Zdroj: UNAIDS

Skládky s elektroodpadem se rozrůstají

Skládky s elektroodpadem, zahrnující mobily, počítače a další elektroniku, by se v některých rozvojových zemích mohly do roku 2020 zvětšit až o 500 procent. To platí například pro Indii. V Číně nebo Africe by mohlo jít o 200 až 400procentní nárůst. Nedávno před tím varovala zpráva Programu OSN pro životní prostředí (UNEP).

„Slevy na elektroniku v zemích jako je Čína, Indie nebo v některých zemích Afriky a Latinské Ameriky jsou příčinou růstu pro-

deje za posledních deset let,“ píše se v prohlášení. „A dokud se neudělají potřebné kroky k třídění takového odpadu, řada rozvojových zemí bude čelit přízraku kopců a hor nebezpečného elektronického odpadu, což s sebou ponese nebezpečí jak pro člověka, tak pro životní prostředí,“ varuje OSN. Zástupce generálního tajemníka OSN Achim Steiner chce proto brzy rozjet programy zaměřené na recyklaci elektronických spotřebičů.

Zdroj: Aktuálně.cz

Publikace je financována z fondů Evropské unie. Za obsah publikace nese plnou odpovědnost společnost Člověk v tísni, názory v ní obsažené nelze interpretovat jako stanovisko donora.

ROZVOJOVKA 1/2010

Publikace vznikla v rámci mezinárodního projektu To Act You Have to Know realizovaného společností Člověk v tísni.

Vydavatel Člověk v tísni, o.p.s., Sokolská 18, 120 00, Praha 2
Telefon +420 226 200 443, fax +420 226 200 401
E-mail rozvojovka@clovekvrtisni.cz

Na přípravě publikace se podílely Michala Hozáková, Marie Hokrová, Kateřina Gabrielová a Blanka Medková
Design Pavel Lukšan, elements ds (www.elementsgroup.cz)
Sazba Zoran Bonuš

zaregistrujte si novinky na www.rozvojovka.cz

Mrzí mě, že Čechy rozvojová pomoc nezajímá

Na březnovém zasedání AKT-EU předložím dokument o přístupu k takzvaným uprchlíkům ve vlastní zemi, říká poslankyně Evropského parlamentu **Zuzana Roithová**.

Změnila se podle vás nějak role Evropského parlamentu po přijetí Lisabonské smlouvy?

Evropský parlament nyní jako jediná demokraticky volená instituce EU spolupřezkoumává s Radou v dalších oblastech včetně rozpočtu EU, kde měl parlament dosud jen poradní hlas. V praxi to znamená, že vlády členských zemí musí hledat konsenzus nejen mezi sebou, ale také s parlamentem.

Evropská komise stále více propaguje potřebu zvyšovat koherenci ostatních politik s rozvojovou politikou. Jaké konkrétní kroky v této oblasti podniká?

Již před pěti lety jsme dosáhli toho, že Komise jako člen výboru DAC v OECD vyhodnocuje dopady unijní legislativy na dosahování rozvojových cílů, ke kterým jsme se zavázali. Každé dva roky Komise podává parlamentu zprávu o dosaženém pokroku v rámci tohoto „Evropského konsenzu o rozvoji“. Politika soudržnosti s rozvojem se hodnotí ve dvanácti oblastech. Například v oblasti výzkumu EU spolupracuje s rozvojovými zeměmi zejména ve sféře zdraví či bezpečnosti potravin. EU podporuje výzkumníky z rozvojových zemí, za první dva roky 7. Výzkumného rámcového programu požádali afričtí vědci o 60 milionů eur. Mezi neúspěchy politiky soudržnosti patří negativní dopady zemědělských dotací a ochranných opatření v EU na rozvoj venkovských oblastí. Dalším problémem je skrytý protekcionismus – krize nyní vede řadu zemí EU k opatřením, která omezují rozvíjející se obchod s rozvojovými zeměmi.

Jak vnímáte postoj nových členských států EU k rozvojové problematice?

Po roce 1995 nastal mírný pokles ve financování oficiální rozvojové pomoci ze strany členských zemí, a to především kvůli přistoupení nových členských států bez historických vazeb na bývalé evropské kolonie (Rakousko,

Finsko, Švédsko). Zájem o rozvojovou politiku mírně ochabl i kvůli rozšíření EU o země ze střední a východní Evropy. Většina investic tehdy proudila právě do tohoto regionu. Nové členské státy se ale především díky vlastní zkušenosti s totalitním režimem soustřeďují na dodržování lidských práv a svobod. V tomto ohledu jsou v oblasti rozvojové pomoci velmi silnými partnery starým členským zemím, Česká republika má dokonce vůdčí roli.

Měly by české politické strany zahrnout rozvojovou pomoc do svých volebních programů?

Součástí programů by měla být solidarita obecně, ať už jde o pomoc třetím zemím nebo potřebným u nás. Je mi líto, že tato témata většinu naší společnosti neoslovují. Když otevřu téma solidarity a pomoci na besedách ve školách a s veřejností, občas si vyslechnu názor, že se máme starat především o sebe a nepomáhat a radit druhým zemím. Snažím se proto ukázat, že jde o racionální nástroj, jak v globalizovaném světě zamezit šíření bezpečnostních, zdravotních a dalších rizik, která pramení z hluboké chudoby, nedostatku vody, potravin a vzdělání.

Co považujete za efektivní nástroj rozvojové pomoci?

Každou formu pomoci, která lidi v rozvojových zemích naučí, jak se o sebe lépe starat a efektivněji se prát za svá práva. Je to pomoc, která je naučí, jak se postavit na vlastní nohy, jak získat zpět ztracené sebevědomí a sílu postarat se sami o sebe. Klíčem k tomu je dobré vládnutí. Určitě to nejde bez projektu na podporu občanské společnosti, rozvoje podnikání, infrastruktury a především rozvoje školství a zdravotnictví.

Co soudíte o výsledcích klimatické konference v Kodani?

Kodaňská konference rozhodně nebyla úspěchem. USA a rozvojové země se shodly na mezinárodní kontrole produk-

ce oxidu uhličitého i na způsobu financování boje proti změnám ovzduší, text odsouhlasila i EU. Konečným cílem má být udržení globálního oteplování pod hladinou dvou stupňů Celsia proti předindustriální éře. Vládní představitelé už se ale nedohodli na tom jak toho dosáhnout. Hmatatelným výsledkem kodaňské konference je příspěvek rozvojovým zemím na zvládnutí klimatických změn v nejbližších třech letech. Evropská unie přispěla více než sedmi miliardami eur.

Příští schůzka Smíšeného parlamentního shromáždění AKT – EU, jehož jste členkou, se bude konat v březnu. Čím se bude shromáždění zabývat?

Kromě obvyklých otázek Komisi a Radě AKT-EU se bude shromáždění zabývat urgentními tématy - situací na Haiti a v jižním Súdánu, situací v Somálsku, hospodářským dopadem klimatických změn a sociálním dopadem celosvětové hospodářské krize. Dalším tématem je globální fond pro AIDS, malárii a TBC. Společně s druhým více-předsedou pro lidská práva Assaridem Ag Imbarcaouane z Mali předložím předsednictvu pracovní dokument o systémovém přístupu k takzvaným „IDPs“ – uprchlíkům ve vlastní zemi. Tito lidé utíkají kvůli ozbrojeným konfliktům nebo přírodním pohromám, případně kvůli klimatickým změnám.

Jak hodnotíte investice Číny v rozvojových zemích?

Na rozdíl od EU, která podmiňuje své investice respektováním lidských práv a řádnou správou věcí veřejných, Čína pro většinu svých investic žádné rozvojové podmínky neklade a soustřeďuje se na strategické suroviny. Její investice v afrických státech s despotickými režimy přispívají k dalšímu porušování lidských práv a posilují obchod se zbraněmi a drancování přírodních zdrojů. Čína by měla zlepšit transparentnost svého vnitrostátního systému pro kontrolu výroby zbraní.

text
KATEŘINA
GABRIELOVÁ

foto Archiv
Zuzany Roithové

Slumy – výzva pro 21. století

Z několika chatrčí se za pár desítek let staly slumy čítající **tisíce domácností**. Nelegální zábor půdy dříve nikdo „neviděl“, dnes však majitelé chtějí lukrativní pozemky zpět. Ale kam s lidmi, kteří tu mají už po generace svůj domov?

„Nejde mi o peníze. Kupte mi jen mléko pro mé dítě,“ přesvědčuje mladá žena kolemjdoucí v jedné z bombajských uliček. V náručí drží asi roční holčičku. Někteří se nechají obměkčit, jiní procházejí bez povšimnutí. Tento rituál opakuje žena denně, stejně jako miliony dalších obyvatel Bombaje, kteří žijí na ulici nebo ve slumu.

Urbanizace rozvojových zemí postupuje velmi rychlým tempem. Ve většině případů se však jedná spíše o nekontrolovatelný nárůst počtu obyvatel ve městech. Mnoho současných megalopoli Afriky, Asie či Latinské Ameriky se do dnešní podoby rozrostlo bez plánů městského rozvoje.

Na světě je čtrnáct velkoměst, ve kterých už počet obyvatel přesáhl patnáct milionů. Devět takových aglomerací najdeme v rozvojových zemích, zejména v jižní a jihovýchodní Asii. Podle odhadů OSN se v roce 2030 podíl lidí žijících ve městech a na venkově rozdělí přesně na polovinu.

Patrové domy

Například v Číně a Indii tvoří obyvatelé slumů dvě pětiny z celkové městské populace. V subsaharské Africe ve slumech žije více než sedmdesát procent měšťanů. Tento fakt je alarmující, protože počet obyvatel „chatrčových kolonií“ se tu za posledních patnáct let zdvojnásobil. V jižní Asii tvoří obyvatelé slumů asi polovinu lidí žijících ve městech.

Ačkoliv – podíváme-li se do některých indických velkoměst, mnohé jejich oblasti bychom slumy ani nenazvali. I když zde lidé žijí převážně nelegálně, často bez přístupu k pitné vodě a dostatečného hygienického zázemí, obývají několikapatrové domy. Obyvatelé si je během generací přeměnili z nuzných chatrčí na zděná a důmyslná stavení.

Důvodem je především fakt, že po dlouhou dobu bylo osídlování

slumů tolerováno či zanecháno bez většího zájmu ze strany majitelů půdy, na níž se lidé začali nelegálně usazovat. Z několika chatrčí na počátku 70. let pak vyrostl slum, který dnes čítá tisíce domácností.

Boj o půdu

Slumy jsou jedním z důvodů, proč současná velkoměsta v rozvojových zemích často dosahují svých environmentálních a prostorových limitů. Půda se stala lukrativním artiklem, o který mají zájem zahraniční investoři a developeři. Nezákonně zabírání státní či soukromé půdy v mnoha zemích nemůže dlouhodobě zůstat bez reakce vládních úřadů. Proč obyvatelé slumů tolik riskují ztrátou všeho, co mají, když ilegálně okupují lukrativní půdu?

Jenže co dělat, když přijdete do zcela cizího prostředí, hledáte si nějaké místo pro život a víte, že si do své nové práce nemůžete dovolit dojíždět z daleka? Na pronájem bytu zapomeňte, ceny jsou naprosto nedostupné. Nemůžete jen tak spát na ulici, když musíte každý den brzo ráno vstávat do práce a být čistý a odpočatý. Kam tedy jít?

Většinou to funguje tak, že známý známého vás seznámí s prostředníkem, který vám za určitou částku pomůže získat kousek země v nějakém slumu, kde si můžete svépomocí postavit chatrč. V jiném případě už chatrč stojí a vy prostředníkovi platíte „nájem“. Co na tom, že půda patří někomu jinému?

Pomoci vám mohou i příbuzní, kteří již v daném slumu žijí. A když máte štěstí, splňuje tento kousek půdy, který můžete dočasně nazývat svým domovem, alespoň základní podmínky: přístup k vodě, blízkost pracovního místa a dostupnost infrastruktury.

Vysídlení není řešení

Za posledních dvacet let se otázka slumů dostává do popředí především v zemích Latinské Ameriky, Severní Afriky a Asie. V subsaharské Africe je boj s městskou chudobou mnohdy teprve na začátku.

Vlády v řadě rozvojových zemí začaly od 80. let provádět různé druhy programů, které měly zamezit rostoucímu počtu slumů. Od dříve častého řešení srovnat slum ze dne na den se zemí a jeho obyvatele bez jakékoliv alternativy vysídlit, se začalo upouštět. V 80. a 90. letech například Světová banka ve spolupráci s vládami vybraných zemích

podporovala projekty, které měly ze slumů učinit lepší místo k životu.

Programy zahrnovaly výstavbu hygienických zařízení, podporu jednotlivých komunit i stavbu nových domů přímo ve slumech. Iniciativa se však v mnoha případech minula účinkem. Jedním z důvodů bylo právě opomenutí vlastnických práv na pozemky, na nichž slumy stály. Navštívíme-li některé z těchto lokalit dnes, nenajdeme po původních nelegálních sídlištích mnoho stop. Stojí zde luxusní hotely nebo sídla zahraničních společností.

Vlády praktikují ohledně slumů i další taktiku: přesídlování. Některé strategie městského rozvoje v jednotlivých rozvojových regionech zahrnují i plány na výstavbu náhradních sídlišť pro obyvatele slumů, kteří jsou nebo mají být ze svých domovů přestěhováni.

Je však třeba hledat udržitelné řešení, kterým vyhnání obyvatel z nelegálně zabrané půdy není. Lidé se pak často vracejí zpět. V brazilském Recife probíhal každodenní boj místních obyvatel slumů s vládními úředníky několik let. Slum byl zbourán, ale lidé si své chatrče přes noc postavili znovu. Po letech tahanic byla obyvatelům půda nakonec přiznána.

„Vrátíme se“

Například v Čenaji, čtvrtém největším indickém městě, úřady zvolily jiný postup. Úředníci lidem našli náhradní pozemky, kde se začaly stavět nové domky. Na jižní periférii města je oblast, kam jsou přesídlovány slumy z celé Čenaje. Dnes zde stojí na devět tisíc domků, většina byla postavena z prostředků indické vlády a za podpory Světové banky nebo Asijské rozvojové banky.

Přesídlení však stejně jako vyhnání znamená ztrátu místa pro život, sociálních kontaktů, práce a dalších nejrůznějších výhod. „Máme strach. Okolním komunitám už vláda oficiálně oznámila, že budou přesídlení. Nevíme, zda tam, kam půjdeme, je voda, nemocnice a škola,“ obávají se ženy z čenajského slumu. „Pokud to nebude dobré místo, vrátíme se,“ jsou přesvědčeny.

Přesídlování tedy nemusí být vždy ideálním řešením. Je třeba zvolit optiku, ve které slumy nepředstavují pouze problém, ale mohou být i částečným řešením, alternativou k nedostatečné nabídce levného bydlení.

Addis Abeba: mezi nadějí a zoufalstvím

Až třicet procent domácností etiopské metropole ohrožuje chudoba. Ve slumech chybí kanalizace i přístup k vodě, lidé mají kvůli vysoké nezaměstnanosti **problém uživit své rodiny**. Přesto se ale nevzdávají a hledají si alternativní způsoby obživy.

Hotel Sheraton, který je nejluxusnější v Addis Abebě, se pyšní honosnou příjezdovou silnicí lemovanou rozkvetlými ibišky. Jen pár desítek od něj žijí místní obyvatelé v plecho-

příležitostmi. Do města tak každoročně proudí tisíce migrantů z venkova, kteří tu hledají práci i vzdělání pro své děti.

Nezaměstnanost a chudoba

Addis Abeba se však stejně jako větší afrických velkoměst potýká s chudobou a nezaměstnaností. Dvě třetiny zdejších obyvatel žijí ve slumech v podmínkách, které Světová banka charakterizuje jako „nehodné pro lidské bydlení“. Některé odhady tvrdí, že pod hranici chudoby se nachází až třicet procent domácností.

Ve slumech jsou největší problémy s nedostatkem vody, špatnou hygienou a nezaměstnaností. Podle údajů UN Habitat nemá každý obyvatel města ve svém obydlí přístup k vodě. Chybí i kanalizace. Špatné hygienické podmínky vedou k četným zdravotním problémům, jako jsou kožní nemoci, záněty očí a zažívací potíže.

Hodně dětí z chudých rodin si přivydělává pouličním prodejem, čištěním bot nebo žebráním. Některé z nich nakonec začnou na ulici i žít, jiné cítí jako svou povinnost nosit domů alespoň nějaký výdělek. „Neradi se vracíme domů s prázdnou, je to hanba. Pro nás je nepřijatelné, abychom jen tak seděli a čekali, až nás naši nezaměstnaní rodiče nakrmí. Tak vždycky se seženeme na ulici nějakou prací nebo žebráme,“ říkají dva třináctiletí chlapi.

Polovina pracuje neformálně

Dětská práce odráží problémy dospělých, kteří nezvládají uživit své rodiny. Nezaměstnanost dosahuje v Addis Abebě až čtyřiceti procent. Jeden ze způsobů, jak se s nedostatkem pracovních příležitostí vyrovnat, představují různé druhy neformální ekonomiky.

Podle výzkumů pracuje v neformálním sektoru 51 procent obyvatel. Svoji pracovní sílu, malý základní kapitál, motivaci a kontakty využí-

vají většinou k obchodování s drobnými předměty: mýdlem, sladkostmi, cédéčky nebo oblečením. Věnují se i různým službám, například čištění bot nebo pouličnímu krejčovství.

Způsobů, jak vydělat peníze, je mnoho. Angažovanost lidí v neformální ekonomice také nabourává stereotypní představy, že chudí jsou jen bezmocní nebo líní příjemci pomoci. Dlouhodobá změna však není bez systematické pomoci vládních i nevládních organizací možná. Řada organizací působících ve slumech se soustředí na vzdělání. Právě v něm vidí mnoho chudých obyvatel příležitost ke změně svého sociálního statusu.

„Vím, že vzdělání je dobré, protože všichni, kdo létají v letadle, jsou vzděláni. Všichni, kteří mají dobrou práci, jsou vzděláni. Proto bych chtěl studovat a být jako oni,“ říká desetiletý chlapec, který částečně žije na ulici.

Změna k lepšímu

Na tom, aby jeho přání nebylo jen snem, pracuje například místní organizace Integrated Holistic Approach Urban Development Project (UHA-UDP), kterou založila bývalá politická vězeňkyně Jember Teferonu. Organizace pracuje v několika chudinských čtvrtích a snaží se řešit jejich problémy. Do svých projektů vždy intenzivně zapojuje komunitu a lokální zastoupení, aby zajistila udržitelnost nově nastavených mechanismů.

Organizace pomáhá dospělým nalézt práci, pracuje na zlepšení hygieny ve slumech a důraz klade zejména na zlepšení přístupu ke vzdělání dětí i dospělých. Staví knihovny a dětská volnočasová centra a přímo podporuje dva tisíce žáků příspěvky na školní potřeby a jídlo. Ve čtvrtích, kde UHA-UDP pracuje, je znát změna k lepšímu. „Někdy mi ale přijde, že to, co děláme, je jen kapka v oceánu,“ posteskla si ředitelka centra Jember Teferonu.

vých chatrčích. O kousek dál zase před moderním obchodním domem žene pasák v roztrhaných šatech stádo koz, které se nervózně vyhýbají projíždějícím land cruiserům.

Jednou z příčin těchto všudypřítomných rozdílů je stavební boom, který hlavní město osmdesátimilionové Etiopie v současnosti zažívá. Všude se budují nové hotely, obchodní centra a kancelářské a bytové komplexy. Neexistuje tu přitom žádné městské plánování. Výškové budovy tak často vyrůstají přímo v letitých slumech a okolo nových obchodních center se shlukují stánkařské kolonie nejchudších.

Addis Abeba je dnes se svými čtyřmi miliony obyvatel nejlidnatějším městem Etiopie. Pro zbytek populace symbolizuje magický ráj oplývající

text
TEREZA
PORYBNÁ

Autorka pracuje
v Etiopii na projektu
Child Trafficking
pro společnost
Člověk v tísni

foto
TEREZA
PORYBNÁ

Život v plechové džungli

TÉMA
URBANIZACE
CHUDOBY

T

STRANA

7

Název největšího afrického slumu Kibera v Keni pochází ze slova kibra – džungle. Na třech kilometrech čtverečních tu v příšerných hygienických podmínkách žije milion lidí. Chybí jim voda, kanalizace i školy.

Žádný jiný kontinent neprochází tak překotným urbanistickým vývojem jako Afrika. Města však nápor přílivu lidí nedokážou zvládnout, a tak i slumy na tomto kontinentě vznikají daleko rychleji než jinde.

Životní podmínky ve slumech jsou tristní, ale chudý venkov, odkud sem přichází většina obyvatel, lepší alternativu nenabízí. S vidinou alespoň občasně sezónní práce tak do chudinských čtvrtí proudí další a další obyvatelé.

V největším africkém slumu Kibera v Keni nabralo zalidňování během několika desítek let takových obrátěk, že se z něj stal druhý nejrozsáhlejší slum světa (ne-li první). Na ploše okolo tří kilometrů čtverečních zde žije až milion lidí.

Odpadky a exkrementy

Historie Kibery se začala psát ve dvacátých letech minulého století, kdy se na okraji keňské metropole Nairobi začali usazovat soudánští vojáci sloužící tehdejší britské koloniální vládě. S vidinou lepšího života sem začali postupně přicházet i lidé z venkovských oblastí.

Podle keňské vlády však Kibera oficiálně neexistuje. Pozemek, na kterém slum stojí, totiž patří státu, který už v šedesátých letech zakázal jeho osidlování. Kibeřané jsou tak vlastně squatter a ve svých skromných příbytcích žijí nelegálně.

Vláda Kiberu neuznává, a tak do ní vůbec neinvestuje. Chybí zde veřejné služby, státní školy, zdravotnická zařízení i kanalizace. Slum tvoří jen chatrče a neformální školy a kostely. Když zaprší, všude se válí hromady bahna.

Problémy života v kiberském slumu udeří každého návštěvníka do očí i do nosu už na prvním kroku. Hory odpadků a zápach lidských výkalů jsou všudypřítomné.

Létající „toalety“

Toalety jsou v plechových chatrčích, kde Kibeřané bydlí, vzácné. Veřejné záchodky tu sice mají, ale asi jen šest stovek. V přepočtu tedy na jednu mísu připadá 1600 lidí. Nedosta-

tek veřejných toalet a neexistence těch soukromých nutí obyvatele slumu konat svou potřebu buď volně na ulici, nebo do igelitových sáčků.

Pytlíky s exkrementy pak končí rovněž na ulicích Kibery. Není třeba zdůrazňovat, že tyto „létající toalety“ značně ohrožují zdraví obyvatel. Volně se povalující nehygienický obsah je zdrojem nákazy bakteriálních a kožních nemocí, průjmů, tyfů, cholery a dalších chorob.

Typický domov Kibeřanů se skládá z jedné místnosti rozdělené na více částí závěsem. Lidé se musí obejít bez elektřiny, koupelny a vody. Jakmile vyjdete ze dveří, pravděpodobně šlápnete na odpadky nebo „létající toaletu“.

Kibeřany velmi trápí nedostatek pitné vody. Pětadvacet kilometrů potrubí, které má zajistit vodu až pro milion lidí, bývá často prasklé. Prasklinami se pak do vody dostávají nečistoty z odpadků a výkalů, což z ní činí další zdroj vážných onemocnění.

V Kibeře funguje 630 oficiálních kiosků s vodou, které patří soukromníkům. Ceny jsou ale velmi vysoké a voda často není ani pitná. „Problémy Kibery jsou velmi komplikované. Lidé se často nelegálně napojí na státní potrubí a voda se pak nedostane tam, kam by měla,“ říká Catherine Mangová, ředitelka nevládní organizace Voda pro zdraví.

Ta se projektům kolem vody a kanalizace v rozvojových zemích věnuje už třicet let.

Vláda si dává na čas

Loni keňská vláda částečně zpytovala svědomí a pustila se do smělé akce – zahájila projekt, o kterém dosud jen mluvila, a který bude podle všeho oříškem: přesídlení obyvatel slumu Kibera do nových, infrastruktturně zajištěných oblastí.

První várka lidí se do nových domovů přestěhovala loni v září. Spokojenost s novými životními podmínkami se však nekonala. Byty jsou údajně předražené a malé. Dokonce menší než plechové chýše v Kibeře. Nejedna rodina proto svůj nový příbytek pronajala movitějším spoluobčanům a přestěhovala se zpátky do slumu.

Několik desítek lidí také vládu obatem zažalovalo za údajnou nelegální konfiskaci jejich kiberských pozemků. Pokud soud rozhodne v jejich prospěch, vláda tyto žalobce nebude moci z Kibery nikdy vystěhovat.

Kritiku sklidilo i pětileté zpoždění první fáze projektu, během které se mělo přesídlit kolem osmi tisíc lidí. Jeden vládní představitel cynicky, ale trefně poznamenal, že pokud bude keňská administrativa pokračovat tímto tempem i nadále, bude trvat alespoň 1200 let, než se jí podaří všechny obyvatele Kibery přesídlit.

text
NAĎA
STRAKOVÁ
Autorka je
novinářka

foto
NAĎA
STRAKOVÁ

Ženy v roce 2010

Před patnácti lety se mezinárodní společenství dohodlo na Pekingské deklaraci – dokumentu, který má zlepšovat **práva a postavení žen**. I přes zlepšení v některých oblastech však situace stále není uspokojivá.

V září 1995 se nevládní organizace a zástupci 189 vlád sjeli na konferenci OSN o ženách, aby společně vytvořili Pekingskou deklaraci a akční platformu. Ta má odstraňovat překážky, se kterými se ženy setkávají ve všech možných oblastech soukromého i veřejného života. Pekingská deklarace stanovuje dvanáct klíčových oblastí zájmů a určuje cíle a doporučené kroky pro zlepšení přístupu žen k právům v těchto

Postoje afrických vlád byly pod značným vlivem ženských nevládních organizací, které se zaměřily na majetkové právo jako na hlavní zdroj nerovnosti v Africe. A celá pasáž o právech dívek a dětí byla téměř doslova přejata z návrhu afrických nevládních organizací. Samozřejmě, že se úderem přijetí Pekingské deklarace nezačalo ženám dařit lépe. Nehledě na to, že i předtím existovaly závazné dokumenty, kte-

dokonce na třicet a více procent. Výjimku tvoří země východní Evropy a střední Asie, kde hodnoty klesly po pádu komunistických režimů. Pozitivním příkladem je Latinská Amerika, kde je díky zavedení kvót zastoupení žen v zákonodárných sborech na vzestupu. V Asii a Jižní Americe vyrostlo silné sociální hnutí žen. Vývoj však není rovnoměrný a někde stagnuje či naopak dochází ke zhoršení situace.

oblastech. Pekingská deklarace je nyní jedním z nejkomplexnějších a nejprogresivnějších dokumentů OSN v oblasti prosazování práv žen. V roce 2000 na zasedání Valného shromáždění OSN přijaly státy ještě dodatečné závazky Pekingské úmluvy. Ty se týkaly například posílení legislativy proti všem formám násilí na ženách či cíle na zajištění bezplatného základního vzdělání pro chlapce i dívky.

Práva žen se rozšířila

Vznik Pekingské deklarace odráží obrovské úsilí ženských nevládních organizací. OSN je přizvala na zmíněnou konferenci v roce 1995 a mnohé vlády zařadily zástupce a zástupkyně neziskového sektoru do svých delegací.

Samotný průběh konference nebyl bezproblémový – mnohé formulace nebyly pro členské státy přijatelné. U odstavců týkajících se dědictví bylo nutné najít kompromis mezi africkými vládami (které podporovaly princip plné rovnosti i navzdory tradicím zvykového práva) a islámskými státy (které naopak odmítaly cíle, které byly v rozporu s právem Šarija).

ré zakazovaly diskriminaci na základě pohlaví. Význam Pekingské deklarace však spočívá v tom, že se zásadně rozšířila oblast práv žen, ať už jde o právo na vzdělání, právo na ekonomické zdroje, majetková práva či právo na účast ve vládě.

Ohlédnutí za 15 lety

Hodnocení o naplňování Pekingské deklarace přichází nejen ze strany vlád, ale především od nevládních organizací a agentur OSN. Každé pětileté výročí přináší hodnocení o postavení žen na globální, národní i lokální úrovni.

Není překvapující, že nejvíce kritické bývají zprávy ženských nevládních organizací. Například před pěti lety vydala organizace WEDO zprávu, která mluví o zradě v souvislosti s naplňováním závazků vládami. Má tedy smysl se na deklaraci odvolávat nebo se jedná o prázdné politické manifesty?

V některých oblastech jsou úspěchy dosažené za posledních patnáct let nepopíratelné. Postavení žen ve veřejném životě se zlepšilo – podíl žen v národních shromážděních se v globálu zvýšil z devíti na šestnáct procent, v šestnácti zemích to bylo

Problémy v EU a USA

V roce 2009 nevykazoval žádný parlament v Evropské unii rovné zastoupení žen a mužů. Průměrné zastoupení žen v národních vládách je 23 procent. Od roku 2004 klesl počet žen ve vrcholném vedení největších společností v Evropě ze čtyř na tři procenta.

Ženy jsou dnes mnohem ekonomicky aktivnější, stále však existují genderově segregovaná odvětví. Ženy také někde za stejnou práci nedostávají stejný plat jako muži. Statistiky ukazují, že ženy v USA mají o čtyřicet procent vyšší riziko pádu do chudoby než muži.

Jedním z nejtěživějších problémů je takzvaná feminizace obětí HIV/AIDS v Africe. Tato nemoc je nejčastější příčinou úmrtí v subsaharské Africe a ženy tvoří dvě třetiny případů. Kritika neplnění závazků vyplývajících z Pekingské deklarace přichází i ze strany rozvojových zemí. Ačkoliv je zohledňování genderu formulováno ve třetím a pátém Cíli tisíciletí, v ostatních cílech se průřezově neřeší problémy jako je sexuální násilí, škodlivé tradiční praktiky a problémy mladých žen při hledání práce.

text

TEREZA
WENNERHOLM
ČÁSLAVSKÁ

Autorka pracuje
v Centru ProEquality

foto

LENKA
SOBOTOVÁ

Právo na práci po indicku

DISKUSE

D

STRANA

9

Už čtyři roky mají v druhé nejlidnatější zemi světa program, který má zajistit práci a výdělek nejchudším venkovským rodinám. Příležitost už díky tomu našlo 42 milionů domácností.

Letos v březnu uplynuly čtyři roky od odstartování indického programu NREGA (National Rural Employment Guarantee Act), který má každé venkovské domácnosti v Indii zaručit možnost alespoň minimální pracovní příležitosti za základní mzdu. Velikost programu i jeho možné rozvojové dopady jsou historicky unikátní. Zavádění novinky však provázely i problémy.

K pochopení významu programu NREGA je potřeba alespoň stručně nastínit kontext. S trochou nadsázky se dá říci, že Indie je bohatá země obývaná chudými lidmi. Na jedné straně stojí obrovské kulturní bohatství a již třicet let rostoucí ekonomika, na druhé pak svět obyčejných Indů, který je od makroekonomických úspěchů země stále do značné míry izolován.

Do zmíněné kategorie „obyčejných Indů“ lze zařadit celé tři čtvrtiny populace. Společně mají to, že musí vystačit s výdaji nižšími než dvacet rupií na osobu a den. To je sice dvojnásobek oficiální indické hranice chudoby, reálně však jde o částku v hodnotě dvou láhví balené vody. Navzdory probíhající urbanizaci žijí více než dvě třetiny indických obyvatel stále na venkově. Právě jim má program NREGA sloužit.

Sto rupií na den

Program představuje jedno z nejdůležitějších sociálních opatření současné koaliční vlády. Projekt NREGA ustavil zákonný výnos parlamentu z roku 2004 a venkovským domácnostem tak poskytuje právně ukotvenou a vymahatelnou garanci základního placeného zaměstnání. V prvních letech byl program pilotně vyzkoušen ve vybraných indických regionech a posléze postupně rozšiřován do zbytku Indie.

Loni již program NREGA poskytl zaměstnání 42 milionům indických domácností. Ve federálním rozpočtu jsou pro letošek vyhrazena téměř čtyři procenta celkových výdajů na projekt. Obecně NREGA zaručuje minimálně sto dní placeného zaměstnání ročně pro dospělé členy každé ven-

kovské domácnosti, pokud ti o nabízenou práci projeví zájem.

Lidem, kteří si zřídí svou pracovní kartu, má být nejpozději do patnácti dnů nabídnuto kvalifikačně nenáročná manuální zaměstnání v dostupné vzdálenosti od jejich bydliště (v opačném případě má zájemce právo na podporu v nezaměstnanosti). Minimální mzda je nyní ve většině indických států stanovena na sto rupií (asi 40 korun) za pracovní den.

Vedle sociálních přínosů programu, který poskytuje možnost alespoň základní rozrůzněnosti příjmů venkovských domácností, by měly vykonávané práce přispívat k rozvoji venkova. V praxi se jedná nejčastěji o opravy cest, zavlažovacích kanálů nebo nádrží na vodu.

Transparentnost především

Organizace projektu je do značné míry ponechána na lokální samosprávě, i když tok vyplácených mezd je oddělen (peníze lidem na osobní účty rozesílají banky a pošty). Extrémně důležitým principem NREGA má být jeho transparentnost. K tomu přispívá i internetový portál <http://nrega.nic.in/>, kde jsou zveřejňovány nejen důležité zprávy, ale hlavně velmi podrobná data o jednot-

livých pracovních místech a mzdách. Zaveden je též systém průběžného monitorování programu včetně takzvaných sociálních auditů.

Ani nejdokonalejší preventivní opatření ovšem nemohou vymýtít korupci a nedostatek transparentnosti. Tyto praktiky jsou v Indii dosti zakořeněny a tradičně omezují efektivitu vládních sociálních opatření. Také průběžné kontroly programu NREGA poukazují na řadu nedostat-

ků a různorodou kvalitu zajišťování programu v jednotlivých státech. Vedle nejrůznějších „lokálních“ pochybení zřejmě existují i závažnější systémové problémy. To nedávno svým bojkotem oslav čtvrtého výročí NREGA a odstoupením z funkcí v jeho centrální dozorčí radě razantně naznačili dva z hlavních architektů programu – ekonom Jean Drèze a aktivistka Aruna Roy. Ti kritizují nejen malou funkčnost rady, která má být hlavním kontrolním orgánem, ale také nedávné změny programu NREGA ze strany vlády, které podle nich povedou k porušení některých výše zmíněných principů. Přes tyto problémy má výše popsaný program stále velký potenciál zajistit alespoň základní pracovní a tím i sociální jistoty na indickém venkově.

text

**JOSEF
NOVOTNÝ**

Článek vznikl
v rámci pobytu
autora na institutu
Research and
Information
System for
Developing
Countries
v Novém Dillí.

foto

**JOSEF
NOVOTNÝ**

Afriku krize nesrazila

Díky rozvíjejícímu se obchodu s Čínou, Indií a Brazílií neutrpěla Afrika během globální recese takovou ránu, jak by se mohlo zdát. Naopak – **inflace je nízká a hospodářství roste**. Ekonomice pomáhají i migranti, kteří svým rodinám ročně zašlou 40 miliard dolarů.

text

SANOU MBAYE

Autor je senegalský bankéř, byl členem nejvyššího managementu Africké rozvojové banky

Z angličtiny přeložil David Dadauč

foto
archiv Člověka
v tísni

Když světová média informují o průběhu globální finanční krize v Africe, zpravidla k tomu používají smutně povědomé záběry chudoby, podvýchvy, občanských válek a umírání. Ekonomové v reportážích hovoří na pozadí barvitých ilustrací brutality a zoufalství, jaké je k vidění v zemích typu Guinea nebo Demokratická republika Kongo. Příběh má ale i druhou, médií opomíjenou stránku. Africké země, které měly v uplynulých padesáti letech dveře na mezinárodní kapitálové trhy uzavřeny, totiž neprošly dvojím neštěstím v podobě finančního rozpadu a ekonomického propadu. Africké ekonomiky zažily zpomalení, ale nikoliv recesi. Ostatně – podle McKinsey & Company Afrika v loňském roce hned po Číně a Indii

nejvíce přispěla ke světovému hospodářskému růstu.

Několik afrických zemí navíc získalo od úvěrových agentur ratingy, které jim otevřely cestu do světových finančních center. V některých případech se ukázalo, že ve srovnání se zeměmi jako je Turecko nebo Argentina jde o ratingy shodné nebo vyšší. Napříč africkým kontinentem nyní vznikají akciové burzy.

Růst pět až sedm procent

Dále platí, že země jako Čína, Indie a Brazílie nabízejí Africe model spolupráce, který se nezakládá na „pomoci“, nýbrž na obchodu, investicích a přenosu technologií. V roce 2000 představoval obchod Afriky s Čínou a Indií deset miliard dolarů, v roce 2008 to bylo už 107 miliard dolarů.

Další miliardy se investují do těžby ropy, dobývání nerostů, dopravy, výroby a přenosu energií, telekomunikací a další infrastruktury.

Tyto pokroky dramaticky zlepšily ekonomickou výkonnost afrických zemí. Inflace klesla od 90. let minulého století na polovinu a devizové rezervy vzrostly o třicet procent. Veřejné finance vykázaly v roce 2008 přebytek 2,8 procent HDP proti schodku 1,4 procent HDP v letech 2000 až 2005. Subsaharské země od roku 2000 dosahují hospodářského růstu v rozmezí pět až sedm procent.

K tomuto oživení přispívá řada faktorů. Obratu k lepšímu napomáhá například kvalitnější správa věcí veřejných, vyšší produkce potravin, silící meziregionální obchod, rušení

dluhů, lepší využívání oficiální rozvojové pomoci a prosperující trhy v oblasti telekomunikací a bydlení.

Migranti pošlou 40 miliard

Nejvýznamnějším faktorem, který se na vzestupu podílí, jsou však finanční převody od afrických migrantů. Studie zadaná Mezinárodním fondem pro zemědělský rozvoj se sídlem v Římě dokládá, že více než třicet milionů Afričanů žijících mimo zemi původu přispívá rodinám a komunitám ve své domovině částkou přesahující čtyřicet miliard dolarů ročně.

V zemích subsaharské Afriky se tyto převody podle Světové banky zvýšily z 3,1 miliardy dolarů v roce 1995 na 18,5 miliardy dolarů v roce 2007. To představuje 80 až 750 procent oficiální rozvojové pomoci.

Co se týká peněžních převodů, chování migrantů v zásadě určuje regulační prostředí a kvalita produktů a služeb, které nabízejí banky, společnosti umožňující převody peněz, instituce zaměřené na mikrokredity a neformální podnikatelé. V tomto ohledu se v Africe uplatňují tři různé strategie.

Anglofonní strategie se zaměřuje

na uvolňování trhu s peněžními převody, podporuje proto konkurenční soutěž, uvolňuje regulace u nebankovních zprostředkovatelů, předkládá finanční pobídky, povzbuzuje inovace a podněcuje spolupráci mezi hráči na trhu. Tento přístup přispívá ke snižování nákladů a zvyšování celkového objemu prostředků pro konečného příjemce.

Dva monopoly

Hispanický přístup klade důraz na účast migrantů v bankovníctví. Nabízí pro ně škálu bankovních služeb v zemi původu i v hostitelské zemi. Výsledkem jsou speciálně vyvinuté bankovní produkty, které jsou díky nízkým poplatkům za převod do zahraničí pro migranty přitažlivé. Tento přístup je rozvinutý v Maroku a španělsky hovořícím světě.

A konečně frankofonní přístup, který spoléhá na dva typy monopolu. Prvnímu se těší společnost Western Union, která má pod kontrolou až 90 procent všech formálních převodů v rámci africké měnové zóny využívající frank. Western Union si účtuje poplatky až do výše 25 procent

transferu. Dále požaduje, aby země v zóně franku podepisovaly smlouvy o výlučném právu, čímž brání směnnárnám a poštam převádět peníze. Druhý monopol se uplatňuje v bankovním sektoru. Francie má v zóně franku právo veta ve správních radách dvou centrálních bank. U úvěrových programů, soustředěných hlavně na krátkodobé financování obchodu a na potřeby vlád, veřejných i soukromých firem a elity, uplatňují dvě francouzské komerční banky (BNP-Paribas a Société Générale) kvazimonopol.

Oficiální statistiky za rok 2009 pravděpodobně ukáží, že finančních převodů afrických migrantů prudce ubylo, neboť globální recese silně omezila pracovní příležitosti v zahraničí. Tím důležitější je, aby africké země, z nichž mnohé nachystaly úrodnou půdu pro udržitelný růst, měly funkční finanční soustavu, která dokáže efektivně zužitkovat převody migrantů, až se globální ekonomika začne zotavovat.

© Project Syndicate, 2010.
www.project-syndicate.org

Aktuality z projektů

ČLOVĚK V TÍSNI OTEVŘEL NA SRÍ LANCE LEDÁRNU

V půlce března zprovoznila společnost Člověk v tísni ve východosrilanském městě Trincomalee ledárnu, která bude sloužit místním rybářům. Ti museli led až do nynějška vozit ze tři hodiny cesty vzdáleného zařízení. Díky současnému projektu budou mít rybáři led k dispozici prakticky v neomezeném množství a za podstatně nižší ceny.

Kromě toho Člověk v tísni rozšiřuje své působení i do válkou zničené Severní provincie. V bývalém centru odporu Tamilských tygrů zatím může pracovat jen minimum nevládních organizací, povolení vydává srilanská vláda. „Chtěli bychom přispět k obnově rybářství i obnově severu země, který je totálně zpustošen téměř třicetiletým ozbrojeným konfliktem,“ řekl vedoucí projektu Člověka v tísni na severu Sri Lanky Farook Nowzhad. První pomoc v Severní provincii však bude zaměřena na chov skotu a drůbeže a bude částečně financována z výtěžku charitativního e-shopu ČvT Skutečný dárek.

IRÁCKÉ DĚTI ŠLY NA PREVENTIVNÍ PROHLÍDKU

Sportovní areál s basketbalovým, fotbalovým a volejbalovým hřištěm pomohla v jižním Iráku vybudovat společnost Člověk v tísni. V regionu podpořila i zdravotně-vzdělávací projekt, díky kterému více než tři a půl tisíce studentů absolvovalo základní lékařské vyšetření.

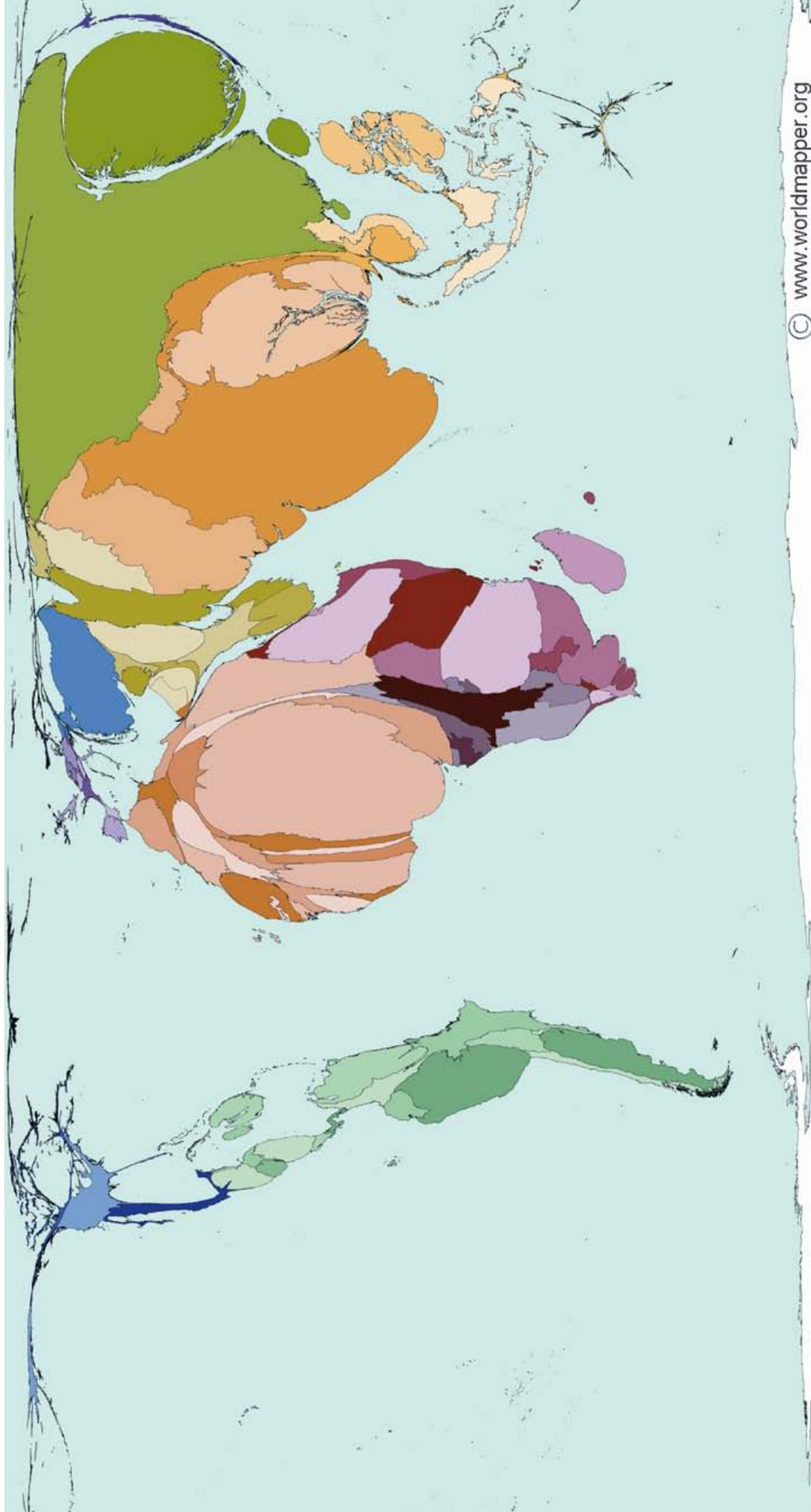
Lékaři se zaměřili především na zubní a oční prohlídky. Právě zanedbané oční choroby jsou v těchto oblastech velkým problémem. V rámci projektu distribuovala také irácká nevládní organizace The Culture of Discussion Association zhruba dvanácti tisícům studentů ve třiceti školách plakáty a letáky, které jednoduše vysvětlují, jak rozpoznat nejrozšířenější nemoci. Děti z nižších ročníků pak dostaly balíčky se základními hygienickými potřebami – mýdlem, kartáčkem a zubní pastou. Člověk v tísni projekty financoval z grantu ministerstva zahraničí – programu transformační spolupráce.

V ETIOPII MAJÍ NOVOU ŠKOLU PRO STARŠÍ ŽÁKY

Společnost Člověk v tísni v únoru otevřela novou dvoupatrovou budovu internátní školy v etiopské Awasse. Čtyři nové třídy, knihovna se skladem, počítačová učebna a kabinety pro učitele tak rozšířily již existující školu pro sirotky AIDS, kterou Člověk v tísni postavil v roce 2006. Nová stavba ulehčí studium zejména žákům 11. a 12. ročníku, kteří se doposud museli učit na směny. Projekt byl financován českým ministerstvem školství, japonskou ambasádou v Addis Abebě a sbírkou Postavme školu v Africe. Nová budova i s vybavením stála zhruba 3,4 milionu korun. Projekt byl kromě stavby budovy zaměřen i na psychosociální podporu sirotek HIV/AIDS. Ve stotřicetitisícové Awasse byla až do loňského roku jen jediná škola s rozšířeným studiem i na vyšší ročníky.

Nárůst počtu obyvatel žijících ve slumech

V období mezi lety 1990 a 2001 vzrostl počet obyvatel žijících ve slumech na 220 milionů. Největší nárůst nastal v regionech, kde už dříve obývalo slumy nejvíce lidí, a to v jižní a východní Asii. Kromě Číny a Indie došlo k největšímu nárůstu také v Nigérii. Obecně platí, že čím je oblast chudší, tím více je zde lidí žijících ve slumu. Nicméně, v období let 1990 – 2001 došlo k růstu počtu obyvatel žijících v těchto právně nejistých obydlích nízké kvality celkem v 85 procentech všech světových oblastí.

Velikost území států odpovídá přrůstku počtu obyvatel slumů v dané zemi za období 1991 – 2001.

© Copyright 2006 SASI Group (University of Sheffield) and Mark Newman (University of Michigan).
Zdroj: <http://www.worldmapper.org>

© www.worldmapper.org